

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR NUTQINI RIVOJLAN- LANTIRISHDA DIFFERENTIAL YONDASHUV

ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНЫЙ ПОДХОД К РАЗВИТИЮ РЕЧИ ДОШКОЛЬНИКОВ

DIFFERENTIAL APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF SPEECH IN PRESCHOOL CHILDREN

Tojiboyeva Dlorom-Sh.Rashidov tumani

9-son DMTT defektologi

Annotatsiya

Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotining davlat ta'lim standartiga muvofiqligi bolaning o'zlashtirgan maxsus bilim va ko'nikmalari hajmini aniqlash yo'li bilan belgilanadi. Bu bolaning voqelikka amaliy, kognitiv, badiiy, hissiy va axloqiy munosabatini shakllantirishda namoyon bo'ladigan uning aqliy rivojlanish darajasini baholash orqali amalga oshiriladi.

Аннотация

В статье соответствие дошкольной образовательной организации государственному образовательному стандарту определяется путем определения объема специальных знаний и умений, приобретаемых ребенком. Это осуществляется путем оценки уровня интеллектуального развития ребенка, проявляющегося в формировании практического, познавательного, художественно-эмоционального и нравственного отношения к действительности.

Annotation

In the article, the compliance of a preschool educational organization with the state educational standard is determined by determining the amount of special

knowledge and skills acquired by a child. This is done by assessing the level of the child's intellectual development, which is manifested in the formation of a practical, cognitive, artistic, emotional and moral attitude to reality.

Kalit so'zlar: amaliy, kognitiv, badiiy, hissiy, axloqiy, munosabat, shakllantirish, namoyon.

Ключевые слова: практическое, познавательное, художественное, эмоциональное, нравственное, отношение, формирование, проявление.

Key words: practical, cognitive, artistic, emotional, moral, attitude, formation, manifestation.

Maktabgacha ta'limning maqsadi - bolalarning jismoniy, aqliy rivojlanishi va sog'lig'i uchun asoslarni shakllantirish, ularning jamiyatga dastlabki qo'shilishi uchun sharoit yaratishdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotining davlat ta'lim standartiga muvofiqligi bolaning o'zlashtirgan maxsus bilim va ko'nikmalari hajmini aniqlash yo'li bilan belgilanadi. Bu bolaning voqelikka amaliy, kognitiv, badiiy, hissiy va axloqiy munosabatini shakllantirishda namoyon bo'ladigan uning aqliy rivojlanish darajasini baholash orqali amalga oshiriladi. Bolaning rivojlanish darajasini mustaqil, ijodiy, tanlangan, muayyan muammolarni hal qilishda mazmunli yondashuv, bolaning umumiy mahorati, nutqni rivojlantirish darajasi bilan baholash mumkin. Psixologik diagnostika usullari bolaning rivojlanishini baholash vositasi bo'lib xizmat qiladi. Uning natijalari bolaning atrofdagi dunyo haqidagi g'oyalarini shakllantirish darajasini aks ettiruvchi, nutq qobiliyatlarini to'liq muloqot qilish uchun zarur bo'lgan voqelikka dastlabki yo'nalishni ta'minlaydigan pedagogik monitoring natijalari bilan bog'liq bo'lishi kerak. Psixologik diagnostika va pedagogik monitoring jarayonida bolaning hali shakllanayotgan g'oyalari, ko'nikmalari, qobiliyatlari emas, balki uning hayoti va rivojlanishi uchun kattalar tomonidan ta'lim tashkilotlarida yaratilgan shart-sharoitlardir.

Bugungi voqelik hayot sur'ati va darajasiga yuqori talablarni qo'ymoqda. Maktabgacha ta'lim tarbiyachilari ota-onalar bilan birgalikda bolaning rivojlanishiga

hissa qo'shadilar. Biroq, barcha ota-onalar bolaning rivojlanishidagi buzilishlarni, shu jumladan nutqni bartaraf etishda muvaffaqiyatga erishish uchun o'qituvchilar bilan hamkorlik qilish imkoniyatini bilishmaydi. Ushbu pozitsiyani o'zgartirish maktabgacha tarbiyachilarning vazifasiga aylanadi. Bu muammo nutqni rivojlantirish ustida ishlashning yangi uslubiy yondashuvlarini izlashni taqozo etadi (T.L.Vlasova, I.A.Korobeinikov, M.L.Kusova, V.I.Lubovskiy, N.N.Malofeev, L.V.Moiseeva, N.M.Nazarova, L.F.Obuxova, M.S.Puzan, P.G.P.P. U.V.)

MTT defektologi ba'zan "bolaning rivojlanish darajasi" kontsepsiyasiga nima sarmoya kiritilishini tushuntirishda qiynaladilar, ular rasmiy ravishda test ma'lumotlarini qayta ishlash bilan bog'liq, o'quv jarayonini rejalashtirishda, kichik guruhlarni tanlashda, kichik guruhlarni yaratishda foydalanmaydilar. Katta yoshdagi bolalarni tarbiyalash uchun maqbul shart-sharoitlarni yaratish zarurati aniq bo'lsada, mavzuni rivojlantiruvchi muhit maktabgacha yosh, ularning nutqini rivojlantirish, aqliy qobiliyatlarni hisobga olgan holda, nutqni rivojlantirishga differentsial yondashuvni amalga oshirish, shu jumladan nutq buzilishining oldini olish. Yuqorida aytilganlar o'rtasidagi qarama-qarshiliklarni ajratib ko'rsatishga imkon beradi:

- maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq buzilishining oldini olishda tabaqalashtirilgan yondashuv muammosini hal qilishda o'qitishda tabaqalashtirilgan yondashuv muammosini nazariy jihatdan ishlab chiqish va uning etarli darajada yoritilmaganligi o'rtasida;

- amaliyotda qo'llaniladigan nutqni rivojlantirish usuli va unda maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy qobiliyatlari darajasini yetarlicha hisobga olmaslik.

Ushbu qarama-qarshiliklar muammosini aniqlashda: maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish jarayonida differentsial yondashuvni amalga oshirish imkoniyatlari qanday?

Maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirish bo'yicha ishlar muvaffaqiyatli bo'ladi, agar:

- uni amalga oshirishda bolalarni farqlash quyidagi mezonlarni hisobga olgan holda amalga oshiriladi: aqliy faoliyat darajasi, nutqni rivojlantirish darajasi, vosita ko'nikmalarini rivojlantirish darajasi;

- maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish bo'yicha ishlarning mazmuni belgilangan mezonlar bo'yicha aniqlangan guruhlarni hisobga olgan holda differentsial tarzda belgilanadi va amalga oshiriladi, bunda guruhdagi bolalarning aqliy qobiliyatlari darajasining dominant ko'rsatkichlari tuzatiladi; guruhdagi bolalarning aqliy faoliyat darajasini hisobga olgan holda nutqni rivojlantirish shakllari, usullari va usullari farqlanadi;

- maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirish bo'yicha ota-onalar bilan ishlashning mazmunini aniqlashda aqliy qobiliyat darajasini, nutqni rivojlantirish va nozik vosita ko'nikmalarini rivojlantirishni hisobga olgan holda tabaqalashtirilgan yondashuv ham amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Aqliy zaiflikning dolzarb muammolari. / Ed. K.S. Lebedinskaya. - M. : Pedagogika, 1992 yil.

2. Altuxova N.G. Ovozlarini eshitishni o'rganing. SPb., 1999. P.

3. Maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik his-tuyg'ularini tarbiyalash orqali san'atni tushunishga o'rgatish

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=9wx5zdeaaaaj&authuser=1&citation_for_view=9wx5zdeaaaaj:tyk-4ss8fvuc

4. Maktabgacha ёшдаги болалар интеллектуал қобилиятларини интерактив методлар орқали ривожлантириш

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=9wx5zdeaaaaj&authuser=1&citation_for_view=9wx5zdeaaaaj:9yksen-gcb0ic

5. Maktabgacha yoshdagi bolalarning axloqiy sifatlarini shakllantirishda milliy qadriyatlarning oʻrni

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=9wx5zdeaaaaj&authuser=1&citation_for_view=9wx5zdeaaaaj:u-x6o8ysg0sc

6. Pedagogical-psychological basis for the development of creative and intellectual abilities of children of preschool age

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=9wx5zdeaaaaj&authuser=1&citation_for_view=9wx5zdeaaaaj:d1gkvwhdpl0c

7. Pedagogical-psychological basis for the development of creative and intellectual abilities of children of preschool age

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=9wx5zdeaaaaj&authuser=1&citation_for_view=9wx5zdeaaaaj:eqolee2rzwmc